

Kommunevalgprogram for perioden 2023-2027

Mossehjelpa –
Lavterskeltilbud for
psykisk helse og
rusproblematikk!

Opprette landbruks-,
nærings- og
kulturforum!

Enda bedre
innbyggerinvolvering!

Inkluderende
russefeiring!

Landets første klima- og
miljøvernmodellkommune!

Byutvikling Moss 2100!
- Mulighetskonkurranse
- RV19 og fergeleiet
- Moss havn

Kommunevalgprogram for perioden 2023-2027

SAMMEN SKAL VI LAGE EN MER INKLUDERENDE KOMMUNE SOM DET ER ENDA BEDRE Å BO OG ARBEIDE I.

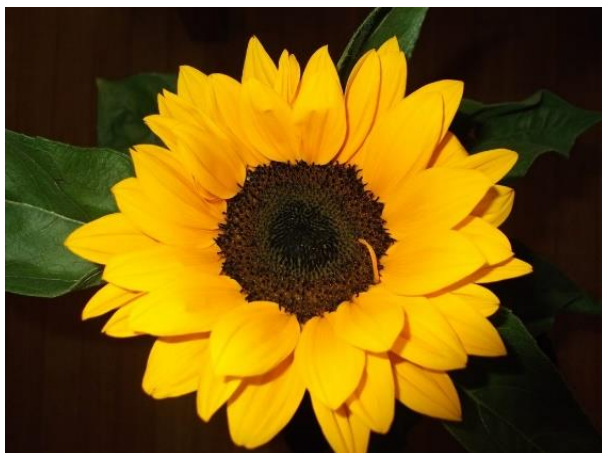
NY KURS har som mål at alle innbyggere i Moss skal ha større mulighet for å øve innflytelse på kommunalpolitiske saker.

NY KURS vil ha prosesser som sikrer best mulig grunnlag for riktige vedtak. Saker skal behandles med åpenhet og innbyggerne skal involveres på en måte som gir reell mulighet til påvirkning.

NY KURS er ikke bundet av sentrale partiers føringer, men skal fremme og arbeide for interessene til innbyggerne i Moss kommune.

For **NY KURS** er tjenestetilbudet det viktigste. Vi mener at dette best kan ivaretas og utvikles gjennom et samarbeid mellom det offentlige, frivilligheten og det private næringsliv. Det er kommunen som skal legge premissene.

NY KURS skal arbeide for et godt samarbeidsklima i kommunestyre og utvalg, samt å bedre innbyggernes opplevelse i kontakt med kommunen.

Dialog og demokrati

REELL INNBYGGERINVOLVERING GIR OSS RELEVANT KUNNSKAP, DET GIR INNBYGGERNE MEDBESTEMMELSE OG MOBILISERER RESSURSER OG FRIVILLIGHET.

DET SKAL NYTTE Å ENGASJERE SEG!

Dette vil vi

- **Innbyggere som berøres i en sak skal ha mulighet til å bli hørt i råd og utvalg, og ha talerett ved behandling av sin sak.**
 - **Utvalg skal i større grad nedsette arbeidsgrupper i behandlingen av saker, bestående av administrasjon, politikere, innbyggere og andre berørte parter.**
 - **Åpen halvtime før kommunestyre- eller utvalgsmøter skal gjøres mer romslig og mindre begrensende i innbyggernes favør.**
-
- Kommunen skal praktisere mer åpenhet. Det fastsettes plan for innbyggerinvolvering, og opprettes møtesteder der innbyggerne kan møte våre folkevalgte; ordfører, gruppeledere, utvalgsledere og kommunestyrerepresentanter.
 - Fjerne krav om at innbyggere må ha en registrert sak for å kunne rådføre seg med eller få veiledning av administrasjonen. Dette kan organiseres via Bylab.
 - Alle møter med innbyggere og næringsliv er arkiververdige og skal refereres.
 - Ved behandling av store regulerings- og utviklingsaker skal alternative løsninger som dekker både flertallets og mindretallets syn utredes slik at det kan gi et best mulig beslutningsgrunnlag.
 - Kommunen skal innkalle til folkemøter før vedtak og oppstart i saker som berører mange av kommunens innbyggere og der ulike interesser skal ivaretas, blant annet større samfunns-, regulerings- og samferdselssaker.
 - Høringsfrister skal kunne utvides til to måneder eller mer ved behov.
 - Informasjonstjenesten i Moss kommune styrkes og samlokaliseres hos Bylab og popup-bylab etableres flere steder i kommunen, bl.a. Halmstad, Larkollen, Jeløya og Kambo.

Helse og mestring

TRYGGHET OG VERDIGHET I ALLE LIVETS FASER. GOD LIVSKVALITET GJENNOM KUNNSKAP OG MESTRING.
RIKTIGE TJENESTER TIL RETT TID OG I TILSTREKKELIG OMFANG.

Dette vil vi

- **Etablere Mossehjelpa¹, et tverrfaglig lavterskeltilbud rettet mot mennesker fra 16 år med lette til moderate psykiske helseutfordringer. Det skal være en fleksibel, forebyggende hjelpetjeneste med stort fokus på mestring og brukermedvirkning.**
 - **Ha nok sykehjems plasser til de som trenger det.**
 - **Sørge for en kraftig utbygging av rehabilitering og døgnbaserte hjemmetjenester.**
 - **Etablere "Inn på tunet" for ulike brukergrupper, og sørge for at tilbudet primært blir tilgjengelig innenfor egne kommunegrenser.**
 - **Styrke psykisk helsetjeneste med flere årsverk, så tilbudet kan gis til rett tid og i tilstrekkelig omfang.**
-
- Styrke det forebyggende og holdningsskapende arbeidet rettet mot rus og narkotika gjennom å etablere trygge møteplasser for ungdom i alle bydeler, og etablere utekontakt i arbeid med ungdom og rusmisbrukere for å komme tidlig i dialog.
 - Sørge for et stabilt tilbud til sårbare grupper ved å ivareta valgfrihet på tjenesteytere.
 - Sikre kommunal kompetanse innen forvaltning og kontroll av inngåtte avtaler med private og ideelle driftere.
 - Tilrettelegge for at forskjellige beboergrupper får bo med mennesker de kan ha et trygt fellesskap med.
 - Styrke differensierte botilbud, skreddersydd for den enkeltes behov for bistand.
 - Styrke tjenestetilbudet til barn og unge gjennom skolehelsetjenesten og Helsestasjon for ungdom. Psykisk sårbarhet og uhelse skal fanges opp tidligst mulig for å forebygge utvikling av alvorlige tilstander. Helsepsykiatere bør i større grad være synlige ved å delta i relevante emner i undervisningen.
 - Gjøre det mulig for eldre og pleietrengende å bo hjemme lengst mulig gjennom å tilrettelegge for velferdsteknologi, andre aktuelle hjelpemidler og ambulante tjenester.
 - Øke grunnbemanningen i sykehjem, omsorgsboliger og hjemmebaserte tjenester.
 - Gi demensomsorgen gode vilkår til å utvikle sitt gode arbeid i tråd med nasjonale retningslinjer. Tilbudet skal gi livet innhold og mening.
 - Ha reell brukermedvirkning der brukere, pasienter og pårørende inngår i et samarbeid med fagpersoner, om beslutninger knyttet til egen helse og tjenestetilbud.
 - Pårørende, herunder barn som pårørende, skal møtes med respekt og omsorg. De skal sikres nødvendig og tilpasset informasjon, veiledning og opplæring.
 - Opprette kommunal koordineringstelefon for pårørende.
 - Øke antall plasser ved lindrende enhet fra 5 til 7 plasser. Dette i tråd med antatt behov ift. antall innbyggere i kommunen. Mennesker i livets siste fase som ønsker å dø hjemme og deres pårørende skal sikres omsorg av personell med spisskompetanse.
 - Behandlingstilbudet rettet mot ulike tilstander skal være i tråd med anbefalte behandlingsmetoder.
 - Støtte opplevelsestiltak for beboere på institusjoner.
 - Øke satsene for omsorgslønn. Fjerne avkortninger i forbindelse med hjelpestønad.
 - Videreutvikle ordningen med arbeid for sosialhjelp.
 - Sikre at alle med sammensatte behov for tjenester får tilbud om en koordinator, og en individuell plan som er styrende for tjenestene som mottas.

Oppvekst og utdanning

BARNEHAGE, SKOLE, SFO SAMT ET TRYGT BOMILJØ DANNER RAMMENE FOR EN GOD OPPVEKST - GODE ARENAER DER TILHØRIGHET OG AKSEPT GJØR DET MULIG FOR HVER ENKELT Å UTVIKLE SEG PÅ EGNE PREMISER OG FORUTSETNINGER I FELLESKAP MED ANDRE.

Dette vil vi

- **Gi lærerne det rom de trenger for tilstrekkelig individuell oppfølging, ved å øke bemanningen i skolen til å ligge over snittet for lærertetthet.**
- **Etablere Mossehjelpa¹, et lavterskeltilbud for barn og unge (0-16) og deres familier. Familieteamet og Ungdomsteamet samordnes og styrkes slik at de kan videreutvikle det tverrfaglige og forebyggende arbeidet rettet mot familiene.**
- **At kulturskolen må gis forutsetninger som gjør den i stand til å gi plass til alle som ønsker det. Vi vil doble dekningen blant barn og unge i grunnskolealder, og få brukerprisen ned, samt å kunne tilby løsninger for lavinntektsfamilier.**
- **Bygge svømmehall ved Nøkkeland skole og jobbe for svømmehall i Rygge.**

-
- Styrke det psykososiale støttesystemet på skolene og sikre rask tverrfaglig oppfølging for barn og ungdom som opplever mobbing. Sørg for oppdatert fagkunnskap om mobbing for alle kommunalt ansatte som jobber i og rundt barnehage og skole.
 - Styrke skolehelsetjenesten, slik at den er tilgjengelig hver dag i skoletiden på hver skole. Det skal utredes behov for de største skolene.
 - Sørg for kompetanseheving, samt riktige tiltak og ressurser til elever med skolevegring, så tidlig som mulig.
 - Styrke spesialundervisningstilbudet og øke ressursene til elever som trenger tilrettelagt tilbud, samt ivareta spesialundervisningen på Jeløy og Vang skoler.
 - Sikre enhetlig og beste praksis for universell utforming på alle skoler og barnehager i Moss.
 - Styrke rådgivertjenesten på ungdomstrinnet og arbeide for et tettere samarbeid og bedre hospiteringsløsninger mellom grunnskole og videregående.
 - Jobbe for en tettere samhandling mellom skole og kulturskole, bl.a. ved at kulturskolen kan drive instrumentalundervisning i skoletiden.
 - Jobbe for en tettere samhandling mellom skolekorps og kulturskole, ved å utrede mulighetene for at dirigenter og instruktører i skolekorps kan få ansettelsesforhold i kulturskolen, og at korpsmusikanter kan få en rabattordning på instrumentalundervisning i kulturskolen.
 - Videreutvikle Globus som tilbud til nyankomne elever for både barne- og ungdomstrinn, og utrede behovet for å spre tilbudet til flere skoler i kommunen.
 - Gi skolene ressurser til utvidet skoledag i sammenheng med innføringen av leksefri skole.
 - Bli en HOPP-kommune (Helsefremmende OPPvekst)ⁱⁱ for å fremme helse, trivsel, kreativitet og læring for barn gjennom aktivitet og kosthold.
 - At alle elever skal få et likt tilbud om skolemat, som inkluderer gratis frokost og gratis frukt. Det skal være likhet mellom skolene både i ressursbruk og bemanning.
 - Etablere og styrke tiltak i egen kommune innen barnevern i tråd med barnevernsreformen, blant annet gjennom kompetansehevingstiltak.
 - Øke minimumsantallet for lærlingeplasser som får fast ansettelse i Moss kommune.

Kultur, aktivitet og inkludering

KULTUR OG IDRETT ER VIKTIGE IDENTITETSMERKER OG SENTRALT FOR UTVIKLINGEN AV KOMMUNEN VÅR. POLITIKERNE OG KOMMUNEN MÅ JOBBE AKTIVT FOR Å VÆRE EN GOD SAMARBEIDSPARTNER FOR DET FRIVILLIGE ARBEIDET SOM UTØVES. KULTUR, AKTIVITET OG INKLUDERING FREMMER GOD LIVSKVALITET OG ER VIKTIG I ET FOREBYGGENDE PERSPEKTIV. SENTRALT I DETTE ARBEIDET STÅR ANLEGG DER AKTIVITETENE KAN UTFØRES PÅ EN GOD MÅTE.

Dette vil vi

- **Bli en Allemed-kommuneⁱⁱⁱ, vi vil at kommunen skal dekke en valgfri fritidsaktivitet i kommunen for barn og unge som lever i hjem med lavtlønnede foresatte.**
 - **Være pådrivere og tilretteleggere for nye alternative løsninger for ulike boformer og bofellesskap. Beboergrupper i alle aldre som ønsker det, skal ha mulighet til å eie egen bolig.**
 - **Bidra til å skape en mer inkluderende russetid for kommunens elever i videregående skole gjennom å støtte opprettelsen av en russekro for alle, som alternativ til ekskluderende russebusmiljøer.**
 - **Etablere nye turstier og oppgradere flere turstier med belysning.**
 - **Øke støtten til frivillige organisasjoner for barn og unge.**
-
- Sikre sosial boligpolitikk ved å ...
 - ... øke kommunal boligbygging.
 - ... øke kommunens kompetanse på bruk av husbankfinansiering.
 - ... opprette en utleiedatabase.
 - ... tilby økonomisk veiledning på boligkontoret.
 - Ha et godt samarbeid med paraplyorganisasjonene for idrett og kultur, og skape en tett dialog med disse om anleggsbehov.
 - Utrede behovet for vedlikehold av eksisterende anlegg og eventuelt behov for nye anlegg.
 - Tilrettelegge for både breddeidrett og toppidrett.
 - Sikre vannsportens bruksarealer, også i Værla.
 - Moss skal være en løsningsorientert samarbeidspartner for gjennomføring av festivaler, idretts- og kulturarrangementer.
 - Styrke integreringsarbeidet ved å tilrettelegge for og gi økonomisk tilskudd til frivillige organisasjoner til å utvikle nye lavterskeltilbud i lokalmiljøene.
 - Satse på økt samarbeid mellom kommunen og frivilligheten og styrke administrasjonen på frivillighetens hus.
 - Gjøre offentlige bygg/lokaler tilgjengelig for frivilligheten kostnadsfritt.
 - Støtte lokalhistoriske foreninger i arbeidet med å formidle vår kulturarv.
 - Sørge for et godt fritids- og aktivitetstilbud gjennom fritidsklubber i alle bydeler, blant annet Kambo (Moss nord), Ekholt og sentrum i tillegg til eksisterende tilbud på Jeløy, Larkollen og Halmstad.
 - Videreutvikle Nesparken som folkepark og gjøre den til byens «sosiale og kulturelle storstue».
 - Moss kommune skal bli en del av tilskuddsportalen.no^{iv}, for å gi alle frivillige aktører muligheter til å finne støtteordninger og øke sin kompetanse på dette.

Samferdsel og miljø

SAMFERDSELSLØSNINGER SKAL ALLTID BYGGE PÅ HVA KOMMUNEN OG VI SOM BOR HER ER BEST TJENT MED.

NY KURS ER OPPTATT AV MILJØET I KOMMUNEN VÅR. INNBYGGERNE I MOSS OG RYGGE HAR KRAV PÅ Å LEVE I ET GODT OG BÆREKRAFTIG MILJØ MED GRØNNE LUNGER OG TRIVELIGE OMGIVELSER.

Dette vil vi

- **Flytte fergeleiet og RV19 ut av sentrum. RV19 legges i tunnel, fortrinnsvis via Kleberget.**
 - **Kun ha bompengefinansiering av veiløsninger, eksempelvis i form av en bypakke^v, som forutsetter at det kommer innbyggerne i Moss til gode, trafikk- og miljømessig.**
 - **Bedre busstilbudet til Halmstad og Larkollen og gjenta gratis busstilbud i kommunen. Starte motivasjonskampanjer som også inkluderer gange og sykkel, og gratis sykkelservice.**
 - **Fullføre gang- og sykkelstier til/fra Larkollen, sentrum og ulike deler av kommunen for øvrig.**
 - **Krysning av kanalen skal tilrettelegge for utviklingsmuligheter på så vel Jeløy- som Mossesiden av kanalen.**
-
- Gjøre Moss Havn til et IKS som inkluderer alle kommuner med interesser i havna, og innsette et profesjonelt styre. Prosessen skal blant annet avklare havnas verdi for de omkringliggende kommunene og derigjennom potensialet for Moss.
 - Arbeide for å redusere forurensingen fra bil- og skipstrafikken, blant annet ved å fjerne Riksvei 19 fra sentrum, og pålegge skip avgifter dersom de ikke benytter landstrøm.
 - Vi sier fortsatt nei til byggestart på Jeløya utover "eplehageutbygging", inntil ny kanalbro (eller alternativ passering) er på plass og trafikkutfordringene er løst.
 - Legge ytterligere til rette for gående og syklende ved blant annet å utarbeide en sykkelplan der biler og sykler benytter samme vei.
 - Utarbeide ny og bedre modell for subsidiering ved kjøp av el-sykkel.
 - Ha en gjennomgang av de mest trafikkerte veier i kommunen, med mål om å fjerne hindringer som skaper køer i trafikken.

Dette vil vi for miljø

- Bli Norges første klima- og miljøvernmodellkommune^{vi}.
 - Utbyggingsavtaler skal tilrettelegges i et klima- og miljøperspektiv, og stille krav til utbyggere om å «bygge for fremtiden».
 - Kommunen skal gjennomføre opplysningskampanjer til alle innbyggere om riktig forbruk, gjenvinning og reduksjon i bruk av miljøskadelige produkter.
 - Kreve at statens vegvesen foretar grundige målinger av støv- og partikkelforurensning i områdene rundt riksvei 19.
-
- Klimaendringer krever endring i reguleringen av Vansjø (manøvreringsreglementet) og tiltak for å hindre flom. Vi må i sterkere grad prioritere hensynet til landbruk, naturvern og friluftsliv.
 - Ivareta og styrke vernet av viktige kultur- og naturområder i hele kommunen.
 - Øke antallet søppeldunker/hundeposestasjoner vesentlig. Minst en ved hver stistart.
 - Etablere arena for gjenbruk og reparasjonskultur (a la Restarters Oslo/Makers lab).
 - Få flere strender med blått flagg.
 - Kommunens beredskapsplan knyttet til utfordrende grunnforhold skal gjøres bedre kjent for innbyggerne.
 - Innføre piggdekkgebyr, også for gjennomgangstrafikk. Gebyret skal brukes til oftere renhold av sentrumsgatene og til bedre vedlikehold av fortau og sykkeltraseer, hovedsakelig for å redusere svevestøv.
 - Forurensning av Oslofjorden må stoppes ved hjelp av beste tilgjengelige teknologi (BAT)^{vii}.
 - Beskytte bøkeskogen ved Rosnes på Jeløy.
 - Tilrettelegge for tømning av septiktanker fra fritidsbåter.
 - Fortsette å være vaktbikkje i forhold til innbyggernes sikkerhet ovenfor krevende grunnforhold i store infrastrukturelle prosjekter.

Bærekraftig utvikling

DET MÅ LEGGES VEKT PÅ Å FORVALTE VÅRE RESSURSER FOR NÅTID OG FREMTID I TETT DIALOG MED INNBYGGERE, NÆRINGS LIV, FRIVILLIGHETEN OG ANDRE. DET ER VIKTIG MED SØKELYS PÅ BÆREKRAFTIG UTVIKLING I ALL KOMMUNAL VIRKSOMHET. KOMMUNEN SKAL VÆRE PREMISSGIVER VED STØRRE PROSJEKTER, OG SKAPE MULIGHETER FOR Å GJØRE GODE VALG.

Dette vil vi

- Gjennomføre en mulighetsstudie for utvikling av Sjøsidan, havneområdet, fergeleiet og kanalområdet på begge sider av kanalen, med tanke på utvikling av bolig- og næringsvirksomhet, infrastruktur og sosiale møteplasser.
 - Tilrettelegge for boligbygging i Larkollen, slik at nærskolen kan bevares.
 - Kun bruke eiendomsskatten til målrettede og ikke-lovpålagte oppgaver. Bruken skal synliggjøres.
 - Moss kommune skal gjeninnsette en byarkitekt.
-
- Alle bygder og bydeler i kommunen skal ha mulighet for å beholde og utvikle sitt stedspreget.
 - Sikre at fremtidig byutvikling inkluderer og tar vare på vår lokalhistorie.
 - Områder som ligger brakk, skal brukes og vedlikeholdes mellom rive- og byggeprosessen. Dette skal også gjelde midlertidige løsninger inntil byggestart.
 - Moss kommune skal kjøpe tilbake fallrettighetene til Mossefossen.
 - Kommunen skal i reguleringsplaner være pådriver for at det utvikles løsninger som skaper aktive byrom. Vi er en fjordby, og vil støtte prosjekter som kan fremme vår beliggenhet ved fjorden.
 - Sikre egnede arealer for kommunale oppgaver, slik som boliger, skole, helse, kultur og friluftsliv.
 - Anlegge parselhager på kommunal eiendom, samt informere innbyggerne om muligheter for dyrking i egen hage.
 - Ivareta og videreutvikle bydelene Thorneløkka og Værlesanden.
 - Fornye, oppdatere og fremheve den estetiske veilederen for Moss.
 - Utrede og utvikle Moss i retning av å bli en «10-minutters by»^{viii}.

Næring og landbruk

I SAMARBEID MED NÆRINGSLIVET SKAL DET LEGGES BEDRE TIL RETTE FOR EN UTVIKLING SOM GJØR DET ATTRAKTIVT Å ETABLERE SEG OG DRIVE VIRKSOMHET I KOMMUNEN. SENTRALT I DETTE ARBEIDET VIL VÆRE Å KUNNE TILBY FUNKSJONELLE LOKALITETER OG TOMTER, OG GJENNOM GOD POLITIKK BIDRA TIL AT MOSS BLIR ET ATTRAKTIVT STED Å BO OG JOBBE.

MOSS ER EN VIKTIG LANDBRUKSKOMMUNE. KOMMUNEN SKAL LEGGE TIL RETTE FOR AT LANDBRUKET KAN VIDEREUTVIKLES. ALLE INNBYGGERNE SKAL BLI KJENT MED, OG STOLTE AV HVA VI PRODUSERER.

Dette vil vi med næring og landbruk

- Opprette et landbruks-, nærings- og kulturforum for innovasjon, samskaping og utnyttelse av synergier.

Dette vil vi med næring

- Styrke Moss by som handelssentrum. Virksomhetene i sentrum er avhengig av et minimum av parkeringsplasser, og Ny Kurs vil tilpasse dette i dialog med næringsliv og innbyggere.
- Gjenopprette turistinformasjon for Mossedistriktet, med ambulerende popup-avdelinger, slik at vi kan gi tilbudet der turistene er; på togstasjonene, Bastøfergen, ved festivaler og større kultur- og idrettsarrangementer og lignende.
- Være en kommune som lytter til næringslivets behov i hele kommunen fra Kambo i nord til Halmstad i sør.

Dette vil vi med landbruk

- Opprette en stilling som landbruks- og næringsrådgiver, for økt samarbeid og utnyttelse av synergier.
- Landbrukskontoret skal være proaktivt, yte bistand og formidle kunnskap om utviklingsmuligheter og tilskuddsordninger.
- Styrke mulighetene for variert produksjon av kortreist mat.
- Styrke landbrukets interesser, og motarbeide videre bruk av egnet matjord til bolig- og næringsformål. Tungdrevet matjord kan benyttes til boligformål.

Kommunen som arbeidsgiver

KOMMUNEN SKAL VÆRE EN TRYGG OG INKLUDERENDE ARBEIDSPASS, SOM SAMARBEIDER TETT MED DE ANSATTE, OG SØRGER FOR AT KOMMUNEN ER TILPASSET DE OPPGAVER SOM TIL ENHVER TID SKAL LØSES, TIL DET BESTE FOR INNBYGGERNE. MÅLET ER GODT LEDERSKAP, FAGLIG BEVISSTHET OG GODE TJENESTER.

Dette vil vi

- **Sørge for konkurransedyktige lønns- og arbeidsvilkår for ansatte.**
- **Opprette praksisplasser for mennesker med funksjonsnedsettelse, bli en Helt Med-arbeidsplass^{ix} og styrke arbeidet med IPS^x (individuell jobbstøtte).**
- **Opprette tiltaksplasser for pårørende som har vært lenge utenfor arbeidslivet, med tilrettelegging for å kunne ivareta pårørendeoppgaven.**
- **Antall lærlingeplasser i kommunale virksomheter skal samsvare med det til enhver tid gjeldende behov.**

- Utvide administrasjonsutvalget med representanter fra administrasjonen, som gjør dette organet til et reelt trepartssamarbeid.
- Gjennomgå kommunens organisasjonsstruktur i løpet av perioden.
- Redusere sykefraværet til 5% ved å ...
 - ... styrke lederkompetansen.
 - ... arbeide for å skape trygge psykososiale arbeidsplasser med gode muligheter for utvikling.
 - ... se på turnusordninger, bemanningsplan, grunnbemanning og styrking av heltidskultur.
 - ... fokusere på arbeidsplasser med spesielt høyt sykefravær og i dialog med ansatte finne frem til tiltak som kan redusere dette.
- Utarbeide kompetansehevsingsplaner i alle virksomheter, som skal være styrende for etter- og videreutdanningen som tilbys medarbeidere.
- Legge til rette for et godt, sosialt og inspirerende arbeidsmiljø.

Forklaringer og utdypinger

ⁱ **Mossehjelpa** - Basert på modell a la Fredrikstadhjelpa: [Fredrikstadhjelpa - Fredrikstad kommune](#)
Fredrikstadhjelpa er et lavterskeltilbud til dem som er over 16 år, som sliter med lette til moderate utfordringer innenfor psykisk helse og rus/avhengighet.

ⁱⁱ **HOPP-kommune - Helsefremmende oppvekst/Health Oriented Pedagogical Project**

Helsefremmende Oppvekst (HOPP) er et tverrfaglig kommunalt samarbeid, som skal legge til rette for sunn livsstil hos barn og unge, gi bedre læringsforhold, økt trivsel og forebygge livsstilssykdommer og inaktivitet.

HOPP består i hovedsak av 3 elementer:

- fokus på godt kosthold
- fokus på fysisk aktivitet
- kompetanseheving blant de ansatte

Prosjektet involverer også forskning via samarbeid med bl.a. Høyskolen i Kristiania.

ⁱⁱⁱ **Allemed-kommune** – www.allemed.no

ALLEMED er en arbeidsmodell og et gratis nasjonalt verktøy som skal gjøre det lettere for deg å inkludere alle barn og unge i fritidsaktivitet, uavhengig av familiens økonomi. Verktøyet brukes til å skape diskusjon og finne gode løsninger på hva dere kan gjøre for å få alle med.

^{iv} **Tilskuddsportalen.no** - www.tilskuddsportalen.no

Tilskuddsportalen er et abonnementsbasert digitalt oppslagsverk med over 2700 søkbare tilskudd, som gir en god oversikt over ulike tilskudd. Tilskuddsportalen består av to portaler: En for kommuneansatte og en for frivillige i lag og foreninger samt organisasjoner.

^v **Bypakke** - [Byvekstavgifter og belønningsavtaler - regjeringen.no](#) Byvekstavgifter og belønningsavtaler er ordninger som har nullvekst for persontransport med bil som overordnet mål. For å hindre at veksten i persontransport skjer med bil og bidrar til økt forurensning og dårligere framkommelighet, skal ordningene fremme gange, sykling og bruk av kollektivtrafikken.

^{vi} **Klima- og miljøvernmodellkommune** - Ved å jobbe fram Moss kommune som landets første klima- og miljøvernmodellkommune, vil vi vise vei for andre kommuner i landet, på hvordan vi kan finne fram til effektfulle tiltak som reduserer forurensning og klimagassutslipp, både av lokale og globale hensyn.

^{vii} **BAT (Best Available Technology/Technique)** - [Beste tilgjengelige teknologi – Wikipedia](#)

Å bruke den teknologien som er kjent for å gi minst belastninger på det ytre miljø, og at utstyret skal monteres, vedlikeholdes og driftes på en slik måte at utslipp og virkninger på miljøet blir minst mulig.

^{viii} **«10-minutters by»** - [Mener innbyggerne i fremtidens byer bør kunne nå «alt» på 10 minutter - Tu.no](#)

10-minuttersbyen er en betegnelse på fremtidens byutvikling, og betyr nærhet mellom boliger, arbeidsplasser og daglige gjøremål. Et viktig element i fremtidens byutvikling.

^{ix} **Helt med-arbeidsplass** – www.heltmed.no «HELT MED viser vei når det gjelder arbeidsinkludering av dem som har større bistandsbehov. Erfaringene fra prosjektet bør være en inspirasjonskilde når offentlig politikk skal utformes.» Kenneth Stien, Direktør NHO Arbeid og inkludering

^x **IPS (Individuell jobbstøtte)** – www.nav.no/ips IPS er et tilbud til den som har det vanskelig psykisk eller har utfordringer med rus. Når man ønsker hjelp til å komme i jobb og få støtte til å bli værende i jobben.